

ре, а именно предложены изменения и дополнение к Законам Украины «Об обращении граждан» и «О прокуратуре» в части рассмотрения и решения обращений граждан.

Ключевые слова: обращение, заявление, жалоба, компетенция по рассмотрению обращений.

Summary

Kovalchuk I. S. A place of the Office of Public Prosecutor is in the system of consideration of recourse of citizens. — Article.

The article is devoted to the Office of Public tasks and competence of the prosecution to consider recourse of citizens. The author grounds the necessity of improvement of legislation about the Office of Public Prosecutor, proposes some changes and adding to the Laws of Ukraine «About of recourse citizens» and «About the Office of Public Prosecutor» in part of consideration and decision of appeals of citizens.

Keywords: recourse, statement, complaint, consideration of appeals, competence of the prosecution to consider recourse.

УДК 347(477).001.11

Є. О. Харитонов

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ»

Однією із важливих категорій сфери цивільного права є термін-поняття «цивільне законодавство», характеристиці змісту якого присвячена глава перша «Цивільне законодавство України» розділу першого «Основні положення» книги першої «Загальні положення» ЦК України (назви відповідних глави, розділу і книги Цивільного кодексу тут наведені не випадково, а саме для того, щоб підкреслити значення, яке надається у концепції ЦК України врегулюванню відповідних положень).

Разом із тим ЦК України не містить визначення поняття цивільного законодавства, що створює істотні незручності практичного характеру. Проілюструємо їх хоча б таким прикладом. Не пропонуючи, як зазначалося, загального визначення поняття цивільного законодавства, глава перша Цивільного кодексу, разом із тим, містить низку положень щодо окремих форм правового регулювання цивільних відносин та співвідношення останніх одне з одним: актів цивільного законодавства, договорів, міжнародних договорів, звичаїв тощо. У зв'язку з цим виникає питання: чи категорія «цивільне законодавство» вичерпується тільки поняттям «акти цивільного законодавства», чи до неї можуть бути віднесені також інші форми цивільно-правового регулювання? І якщо вірним є друге припущення, то як тоді має виглядати практичне застосування положень ст. 1 ЦК України стосовно предмету цивільно-правового регулювання?

Варто зазначити, що, попри практичне значення визначення поняття та змісту цивільного законодавства, відповідна проблематика у цілому не була предметом спеціальних досліджень вітчизняних правознавців, внаслідок чого

у цій галузі виникли та продовжують існувати суттєві прогалини у концепції цивільного законодавства України.

Враховуючи викладене, звернемося до загальних засад характеристики категорії законодавства у вітчизняній правовій доктрині.

Вітчизняні правознавці визначають законодавство як систему нормативних актів, якими регулюються суспільні відносини. При цьому зазначається, що в Україні даний термін вживається у кількох значеннях: 1) система законів України; 2) у широкому значенні — система законів та інших нормативних актів, що приймаються Верховною Радою України, — постанови Верховної Ради, Укази Президента України, постанови і декрети Кабінету Міністрів України; 3) у найширшому значенні — система законів і постанов Верховної Ради України, Указів Президента України, постанов, декретів і розпоряджень Кабінету Міністрів України; а також нормативних актів міністерств і відомств, місцевих рад та місцевих державних адміністрацій.

Законами та іншими правовими актами регулюються суспільні відносини в цілому або окремі їх види. Це є підставою для виділення у системі законодавства його окремих галузей — цивільного, адміністративного, кримінального тощо. Цим галузям властиві як спільні для усього законодавства риси, так і певні особливості, обумовлені специфікою предмета й методу правового регулювання.

Законодавство взаємодіє з правом за принципом єдності форми і змісту. Законодавство є зовнішньою формою вираження права. У свою чергу, право впливає на характер і зміст законодавства [1, с. 499].

Існування у практиці нормотворчості та застосування права різних підходів до розуміння терміну «законодавство» відзначив і Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 9 липня 1998 р. у справі за конституційним поданням Київської міської ради профспілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України. При цьому, хоча Конституційний Суд України роз'яснив, що термін «законодавство», котрий міститься у частині третій статті 21 КЗпП України, слід розуміти «широко», включаючи в нього не тільки закони, але й інші відомі нині нормативні акти, однак висловив і своє негативне ставлення до надмірного розширення поняття «законодавство» у галузях, що стосуються забезпечення прав людини [2, с. 272–276].

Слід підкреслити, що наведені визначення поняття законодавства та аналіз можливості вузького чи поширеного вживання цього термін-поняття стосуються його загального, універсального вжитку, передусім, у сфері публічного права, тісно пов'язаного із законотворчістю (нормотворчістю) державних органів. Природно, що під таким кутом зору законодавство фактично розглядається як поняття, тотожне сукупності нормативних актів, прийнятих державними органами.

Варто зазначити, що у вітчизняному правознавстві мали місце спроби розглядати з таких позицій і цивільне законодавство, визначаючи останнє як сукупність нормативних актів, які мають різну юридичну силу [3, с. 886].

Саме по собі наведене визначення виглядає достатньо «пластичним», оскільки під поняття «нормативного акту», з певною мірою умовності, може бути підведена будь-яка юридична дія, що встановлює обов'язкові для необмеженого кола учасників суспільних відносин правила поведінки, дотримання яких забезпечується можливістю застосування державного примусу. Разом із тим з наступної характеристики (розкриття змісту) поняття «цивільного законодавства» випливає, що під ним маються на увазі саме акти цивільного законодавства, оскільки йдеться про нормотворчу діяльність державних органів влади, котрі «можуть видавати акти, які містять норми цивільного права, у випадках і межах, встановлених ЦК України та Конституцією України» [3, с. 887] (мабуть, усе ж таки «Конституцією України та ЦК України»).

Проте придатність такого підходу для характеристики цивільного законодавства викликає сумніви, оскільки, хоча глава перша ЦК України називається «Цивільне законодавство України», однак зміст її не вичерпується характеристикою лише актів цивільного законодавства. Навпаки, як випливає з положень зазначеної глави ЦК України, з актами цивільного законодавства, як видом норм поведінки учасників цивільних відносин, можуть конкурувати і договори (ст. 6 ЦК України), і звичаї (ст. 7 ЦК України), й інші форми цивільного права. Таке бачення методології правотворчості у галузі приватного права виглядає цілком логічним, якщо взяти до уваги ту принципово важливу обставину, що форми права і його принципи зумовлюються середовищем (матеріальним та іншим), котре його оточує [4, с. 42–43].

Поширювальне тлумачення поняття «законодавства» є характерним і для концепції цивільного права України, де цією категорією охоплюються не лише закони і підзаконні акти, але і договори, і звичаї.

На користь такого висновку можна не лише навести аргументи теоретичного характеру, але й згадати таке практично важливе рішення законодавця, відображене у ст. 3 ЦК України, як визначення загальних засад цивільного законодавства. Згідно із положеннями названої норми Цивільного кодексу загальними засадами цивільного законодавства є: 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; 3) свобода договору; 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; 5) судовий захист цивільного права та інтересу; 6) справедливість, добросовісність та розумність.

Не зупиняючись тут на характеристиці засад цивільного законодавства та співвідношенні їх з поняттям «засади цивільного права», що є темами самостійних досліджень [5; 6; 7, с. 203–208; 8, с. 7–13], зазначу лише, що з погляду проблематики, яка є предметом дослідження у цій статті, друге зі згаданих понять є основою функціонування цивільного (приватного) обігу взагалі, а отже адресоване усім його учасникам, усьому суспільству, а перше — адресоване лише тим суб'єктам, які можуть бути «творцями» цивільного законодавства. Разом із тим «адресатами» у цьому випадку є не лише органи державної влади, але й учасники цивільних відносин, уповноважені приймати рішення,

обов'язкові для виконання невизначеним колом осіб (відповідні органи управління господарських товариств тощо).

Отже, як випливає з положень глави першої ЦК України, у Кодексі термін «цивільне законодавство» слугує для позначення сукупності усіх формально закріплених норм і правил, що регулюють цивільні відносини, а не лише актів цивільного законодавства.

Інша річ, що першими поміж останніх названі акти цивільного законодавства (ст. 4 ЦК України). При цьому визначення поняття актів цивільного законодавства у згаданій статті Цивільного Кодексу відсутнє, але натомість вона містить орієнтовний перелік таких актів.

Основу усього цивільного законодавства України (так само як і інших галузей національного права) становить Конституція України.

На основі її норм, котрі стосовно цивільного права є закріпленням на конституційному рівні положень природного права, формуються і застосовуються (а стосовно звичаїв — тільки застосовуються, бо вони сформувалися раніше прийняття Конституції) різноманітні форми цивільного законодавства.

ЦК України розрізняє: основу цивільного законодавства України (Конституція України) і акти власне цивільного законодавства як такого.

Але варто звернути увагу на те, що Конституція України не є актом цивільного законодавства у прямому значенні цього поняття, оскільки, як Основний Закон держави, вона становить основу усього законодавства України і містить норми різного галузевого характеру, визначаючи основи не лише цивільного, але й адміністративного, кримінального, процесуального тощо законодавства.

Разом із тим окремі її положення є нормами цивільного права, котрі прямо регулюють цивільні відносини і можуть безпосередньо застосовуватися судами для захисту цивільних прав та інтересів, як передбачених, так і непередбачених у ЦК (постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя»). Зокрема, Конституція України містить низку норм цивільно-правового характеру, які визначають принципи положення регулювання відносин власності (ст.ст. 13, 14, 41), регулювання особистих немайнових відносин (ст.ст. 21, 23, 24, 27, 28) та ін.

Відповідно до ст. 8 Конституції України усі інші закони України, акти Президента України, акти Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади мають прийматися на основі Конституції України і відповідати її положенням.

Акти цивільного законодавства поділяються на: основний акт — Цивільний кодекс України; інші закони України, які видаються відповідно до Конституції України та Цивільного кодексу; акти Президента України, які він видає на основі та на виконання Конституції і законів України; постанови Кабінету Міністрів, що мають загальнонормативний характер і регулюють цивільні відносини.

Значення такого поділу полягає в тому, що інші акти законодавства не можуть суперечити Кодексу, а при змінах і доповненнях мають узгоджуватися з ним. Але якщо акти Президента, видані у випадках, встановлених Конституці-

єю України, та постанови Кабінету Міністрів у галузі цивільного права у кожному разі є актами цивільного законодавства, то інші органи державної влади можуть видавати нормативно-правові акти, що регулюють цивільні відносини, лише у випадках і в межах, встановлених законом.

Закони, що є актами цивільного законодавства, у залежності від їх значення поділяються на засадничі закони (Конституція України та ЦК України) і звичайні закони. Зasadничі закони встановлюють найбільш важливі положення, що стосуються засад цивільно-правового регулювання. Звичайні закони приймаються на базі засадничого і на його розвиток. Вони, як правило, регулюють окремі питання, відіграють службову роль, строк їх існування менш тривалий.

Із того положення, що найбільш важливим засадничим законом у сфері цивільно-правового регулювання, прийнятим на основі і відповідно до Конституції, є Цивільний кодекс України, випливає правило, згідно якому у разі подання суб'єктом права законодавчої ініціативи до Верховної Ради України проекту закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж ЦК, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до ЦК України.

Крім того, оскільки концепція ЦК України ґрунтується на тому методологічному посиленні, що за своєю сутністю та призначенням він є «кодексом приватного права», тобто провідним актом у системі законодавства, що регулює відносини у приватній сфері [9, с. 17–23], його положення мають застосовуватися не лише до традиційних «суто цивільних» відносин, але й до взаємин суб'єктів споріднених відносин. Так, до регулювання сімейних відносин, при використанні найманої праці, у сферах використання природних ресурсів та охорони довкілля норми ЦК застосовуються субсидіарно, тобто у випадках, якщо дані відносини не врегульовані іншими (спеціальними) актами законодавства.

Дискусійним є питання щодо оцінки договору як форми цивільного законодавства.

Як на мою думу, воно має вирішуватися відповідно до загальних тенденцій підвищення ролі вільного волевиявлення суб'єктів цивільних відносин. Зокрема, має враховуватися та обставина, що Цивільний кодекс розрізняє укладення договорів, взагалі не передбачених актами цивільного законодавства, і договорів, які передбачені такими актами. Що стосується договорів, взагалі не передбачених актами цивільного законодавства, то тут важливим є те, що допускається вчинення будь-якого договору, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. При цьому не має значення, чи згадується взагалі такий договір у законодавстві, чи ні: головне, щоб його положення відповідали засадам цивільного законодавства, зокрема, тим, що вказані у ст. 3 ЦК України.

Отже, якщо договір не згадується у актах цивільного законодавства взагалі, то особи мають право врегулювати свої відносини на власний розсуд. У таких випадках має місце подолання прогалів у законодавстві і договір виступає як форма (джерело) цивільного права. Наприклад, норми права можуть встановлюватися корпоративним договором, яким визначаються правила поведінки

членів відповідної корпорації, а також осіб, котрі вступають з цією корпорацією у цивільні відносини.

Якщо договір згадується у актах законодавства, але регламентований ними недостатньо детально, то сторони можуть врегулювати ті свої відносини, які не врегульовані цими актами. Фактично тут також має місце подолання прогалин у законодавстві, а звідси впливає висновок про те, що окремі умови такого договору можуть створювати норми цивільного права.

Частина 3 ст. 6 ЦК України визначає співвідношення між актами цивільного законодавства і договором. Концепція ЦК України у цій галузі полягає в тому, що «у сфері договірних відносин закон перестає вважатися істиною у останній інстанції» [10, с. 42]. Тим самим допускається конкуренція між актами цивільного законодавства і договором, що знайшло закріплення у положенні зазначеної норми, яка передбачає, що сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на свій розсуд. Отже, особам надається право вибору: використати вже існуючі норми законодавства для регламентації своїх стосунків або встановити для себе правила поведінки на свій розсуд.

Разом з тим варто звернути увагу на те, що хоча загальним правилом є право суб'єктів договору відступити від положень актів цивільного законодавства, але з нього існують винятки. До них належать такі ситуації: а) відступ від положення акту цивільного законодавства прямо заборонений таким актом; б) обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту; в) обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства слідує з самої суті відносин між сторонами (наприклад, у договорі дарування не можна передбачити плату за подарунок, оскільки дарування за своєю сутністю є безоплатним).

Звичай як форма цивільного права (цивільного законодавства) визнається у більшості правових систем, і насамперед, систем приватного права.

Разом з тим якщо ЦК УРСР 1963 р. містив лише згадку про деякі види звичаїв: «правила соціалістичного співжиття», «моральні принципи суспільства, яке будує комунізм» (ст. 5), то чинний ЦК України дає поняття звичаю, визначаючи його як правило поведінки, котре не встановлене актами цивільного законодавства (хоча і може бути зафіксоване у відповідному документі), але є ustalеним у певній сфері цивільних відносин.

У залежності від характеру правового звичаю можна виокремити декілька його видів: міжнародні звичаї; звичаї внутрішньодержавні; звичаї, що ґрунтуються на звичаєвому праві; судовий звичай; звичаї ділового обігу (обороту) та ін. Деякі зі звичаїв фіксуються у відповідному документі (наприклад, звичаї розподілу загальної аварії кодифіковані у Йорк-Антверпенських правилах, а також закріплені у Кодексі торгового мореплавства України; деякі судові звичаї були зафіксовані у постановках Пленуму Верховного Суду України тощо). Але інші звичаї у документах не фіксуються, а мають характер правових аксіом, що звичайно приймаються до уваги учасниками цивільних відносин. Звичай можуть мати характер конкретного правила. Але вони можуть також

бути окреслені у самому загальному вигляді. Наприклад, правило, встановлене частиною 4 ст. 13 ЦК України, передбачає, що при здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися «моральних засад суспільства». Очевидно, що «моральні засади суспільства» є категорією звичаєвого права, якій надає обов'язкова сила нормою закону (ЦК). Разом з тим ця категорія вимагає додаткового тлумачення, а отже потребує з'ясування сукупності конкретних звичаїв, що визначають моральні засади суспільства (положення релігії, яка домінує у даному суспільстві; гуманітарні цінності, прийняті у ньому, тощо).

Частина 2 ст. 7 ЦК України визначає місце звичаїв у системі норм цивільного права, передбачаючи, що звичай, який суперечить актам цивільного законодавства або договору, не застосовується. Але це положення слід тлумачити поширювально, оскільки не може також застосовуватися і звичай, який суперечить моральності суспільства, публічному інтересу тощо. Таким чином, правові звичаї за юридичною силою поступаються і договорам, і актам законодавства, і іншим видам норм цивільного права.

Такий підхід цілком відповідає концепції права у країнах, чиї правові системи належать до центральноєвропейської, східноєвропейської (до неї належить Україна) та романської родин приватного права. Тут, як правило (виняток складає Італія), значення правового звичаю істотно обмежене. Він виконує другорядну роль як джерело права, оскільки історично багато які зі звичаїв вже закріплені у актах законодавства і внаслідок цього можуть бути лише доповненням до них.

Специфічною формою цивільного законодавства є міжнародний договір — угода двох або кількох держав, що містить норми права про встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків у відносинах між ними.

Міжнародні договори є частиною національного законодавства. Порядок набрання ними чинності встановлено ст. 20 Закону України «Про міжнародні договори України». З її змісту випливає, що до числа міжнародних договорів, положення яких мають застосовуватися в Україні, належать: договори, ратифіковані Верховною Радою України; договори, затвердження, прийняття або приєднання до яких здійснене на основі рішень Верховної Ради України або Президента України; договори, які набрали чинності з моменту підписання їх Президентом України.

Міжнародні договори, чинні в Україні, мають пріоритет перед національним законодавством. Таке правило відображає загальну тенденцію до гармонізації міжнародних угод та національного законодавства з формуванням у перспективі уніфікованих норм у галузі цивільного права.

Стосовно міжнародних договорів, у яких держави виступають як суб'єкти цивільних відносин, виникає питання: чи мають оцінюватися такі договори як угода суб'єктів цивільного права, чи як акти цивільного законодавства?

Специфічність міжнародного договору як форми цивільного законодавства полягає в тому, що це є угода суб'єктів цивільного права (ст. 6 ЦК України), котра після надання міжнародному договору в Україні у порядку, викладеному вище, чинності стає частиною національного законодавства, а відтак переходить у категорію «акти цивільного законодавства». Разом із тим немає право-

вих перешкод для того, щоб суб'єкти цивільних відносин, котрі виникають у державі, укладаючи угоду, обрали як зразок положення міжнародного договору, який не набрав чинності в Україні. У цьому випадку такий міжнародний договір — фактично стає формою цивільного законодавства, але вже не як акт цивільного законодавства, а як договір суб'єктів цивільного права. З врахуванням цих міркувань можна зробити висновок, що справедливою є оцінка міжнародного договору і як акту цивільного законодавства, і як договору суб'єктів цивільного права.

Практичне значення такого поділу полягає в тому, що у першому випадку положення міжнародного договору як акту цивільного законодавства є обов'язковими для учасників відповідних цивільних відносин у повному обсязі, а у другому — стають обов'язковими для сторін і третіх осіб у тому обсязі, у якому вони включені в договір між ними.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що зміст поняття «цивільне законодавство» не обмежується і не може обмежуватися лише актами цивільного законодавства, а охоплює також інші види норм і загальнообов'язкових правил у цій галузі. Таким чином, цивільне законодавство являє собою усю сукупність формально закріплених норм, які регулюють цивільні відносини. Іншими словами, воно є сукупністю форм вираження нормативної частини цивільного права у об'єктивному сенсі останнього.

Література

1. Шемшученко Ю. С. Законодавство // Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.» — Т. 2. — 1999.
2. Конституційний Суд України. Рішення. Висновки. 1997–2001 /Відповід. редакц. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — Т. 1.
3. Труба В. Цивільне законодавство //Енциклопедія цивільного права України / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; відп. ред. Я. М. Шевченко. — К.: Ін Юре, 2009.
4. Марченко М. Н. Источники права: учеб. пособие: — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005.
5. Потапова О. А. Принципы гражданского права. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук./ 12.00.03. Потапова О. А.; УГУ, — Ульяновск, 2002.
6. Кузнецова Н. С. Поняття та принципи цивільного права // Практика застосування окремих норм Цивільного кодексу України: Практ. посіб. / Кол. авт. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008.
7. Березня Н. В. О природе принципов гражданского права // Россия: тенденции и перспективы развития: Сборник научных статей РАГС, ИНИОН, СЗАГС. Выпуск 5. Часть 1 / под общ. ред. В. К. Егорова, А. С. Горшкова, В. М. Герасимова, М. А. Кашиной — М.: Изд-во РАГС, 2006.
8. Харитонов Є. О. Принципи цивільного права: до постановки проблеми // Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 38. / Редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; Відп. за вин.. Ю. М. Оборотов. — Одеса: Юридична література, 2008.
9. Довгерт А., Підопригора О. Концепція кодифікації приватного (цивільного) права // Українське право. — 1997. — Число 3.
10. Кодифікація приватного (цивільного) права України / За ред. проф. А. Довгерта. — К.: Український центр правничих студій, 2000.

Анотація

Харитонов Є. О. До проблеми визначення змісту поняття «цивільне законодавство України».

У статті розглядаються проблемні питання визначення поняття «цивільне законодавство України», а також аналізується зміст цього поняття. Обстоюється авторська позиція, що зміст останнього не зводиться лише до актів цивільного законодавства, а охоплює також інші форми цивільного права, як згадувані, так і не згадувані в ЦК України.

Ключові слова: законодавство, цивільне законодавство, акти цивільного законодавства, договір, звичай.

Аннотация

Харитонов Е. О. К проблеме определения содержания понятия «гражданское законодательство Украины».

В статье рассматриваются проблемные вопросы определения понятия «гражданское законодательство Украины», а также анализируется содержание этого понятия. Обосновывается авторская позиция, что содержание последнего не сводится лишь к актам гражданского законодательства, а охватывает также другие формы гражданского права, как упоминавшиеся, так и не упоминавшиеся в ЦК Украины.

Ключевые слова: законодательство, гражданское законодательство, акты гражданского законодательства, договор, обычай.

Summary

Kharitonov E. O. To the problem of definition of the term «civil legislation of Ukraine».

The article deals with the issues of definition of the term «civil legislation of Ukraine». Also it has been analyzed the content of this term. The author substantiates the position that the content of the term «civil legislation of Ukraine» is not only the acts of civil legislation but also it covers other forms of civil law, mentioned and not mentioned in the Civil Code of Ukraine.

Keywords: legislation, civil legislation, acts of civil legislation, contract, custom.

УДК 347.77.01

О. І. Харитонова

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОВІДНОСИНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ» ТА «РЕГУЛЯТИВНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ОХОРОННІ ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ»

У вітчизняній цивілістиці поширеним є поділ правовідносин на регулятивні, організаційні та охоронні. Оскільки правовідносини інтелектуальної власності можуть зазнавати правового впливу різного характеру, є доцільним з'ясування співвідношення зазначених категорій.

Враховуючи ту обставину, що правовідносини інтелектуальної власності, насамперед і переважно, виступають як результат врегулювання цивільних відносин — цивільні правовідносини, котрі, головним чином, є регулятивними, розглянемо спочатку саме їх.

Регулятивні цивільні правовідносини можуть бути визначені як правовий зв'язок між учасниками цивільних відносин, що визнається нормами